

О. Є. Бавико,
к. політ. н., доцент кафедри менеджменту,
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МЕРЕЖЕВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

На основі розрахунку інтегрального індикатору "Драйвери розвитку ІКТ", визначено основні тенденції розвитку інвестиційно-інноваційного забезпечення мережевого сектору економіки України та областей Південного регіону.

Based on the calculation of the integral indicator "Drivers of ICT", the main trends in investment and innovation providing network sector of Ukraine and the southern region.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, мережевий сектор економіки, інвестиції, інноваційні витрати, інноваційно-активні підприємства.

Key words: information and communication technologies, network sector economy, investment, innovation expenditures, innovation active enterprises.

ВСТУП

Прискорений розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і, зокрема, мережі Інтернет, постійне збільшення їхньої частки в структурі національної та регіональної економіки, визначальний вплив на характер та ефективність соціально-економічних процесів, дає підстави розглядати мережеву економіку як один з провідних секторів сучасної економічної системи. Одночасно актуалізуються проблеми розвитку мережевої економіки в умовах національного та регіонального економічного простору.

Враховуючи загальносвітові тенденції, Україною також було взято курс на розвиток інформаційно-комунікаційної сфери та економіки знань, що знайшло відображення у цілому ряді законодавчих актів, насамперед, в Законі України "Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" [1]. Одночасно залишається ціла низка невирішених проблем, що пов'язані з недосконалістю та недостатністю організаційно-технічного, науково-методологічного, інформаційно-аналітичного, ресурсного забезпечення розвитку мережевого сектору економіки. В основу процесу управління інформаційно-комунікаційним розвитком мають бути покладені аналітичні матеріали щодо основних характеристик його ступеню та динаміки.

Важливе значення для процесу функціонування будь-якої економічної системи мають фактори виробництва, які виступають детермінантами, або, як прийнято казати у сучасній науці — драйверами розвитку. Загальновідомий трансформаційний стан національної економіки спричиняє її дуалізм, який полягає у тому, що на тлі активного розвитку постіндустріальної цивілізації, за якої основним фактором виступає інноваційна складова, національна економіка характеризується індустріальною архітектонікою, яка передбачає вирішення проблем розвитку доволі екстенсивним шляхом — за рахунок фінансових вливань. Відповідна специфіка на-

ціонального та регіонального економічного простору була взята за основу у ході визначення предметних областей, які забезпечують функціонування і розвиток мережевого сектору економіки регіону:

- інвестиції у розвиток інформаційно-комунікаційних технологій;
- інноваційність економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета представленої роботи полягає у визначенні основних тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційного забезпечення мережевого сектору на макrorівні економіки у Миколаївській, Одеській, Херсонській областях Південного регіону України, для вирішення завдань прогнозування та планування відповідного напрямку регіональної економічної політики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для оцінки рівня інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку мережевого сектору економіки областей Південного регіону пропонується методика інтегральної оцінки на основі індикатора "Драйвери розвитку ІКТ" — DDI (Drivers of ICT development). Інтегральний індикатор DDI розраховується як середня (середньозважена) величина суми індикаторів визначених предметних областей. Індикатори предметних областей розраховуються на основі регіональних індексів показників, які входять до їхнього складу.

Регіональні індекси розраховуються шляхом поділу досягнутого значення вихідного показника на нормативне/базове значення. Виходячи з цілей нашого дослідження та специфіки регіонального розвитку ІКТ, у якості нормативного значення, тобто фактично критерію оцінки показників, виступає середнє значення показника по сукупності оцінюваних регіонів, тобто по Україні в цілому.

Складовими елементами першої предметної області є інвестиції в основний капітал підприємств зв'язку та

інформатизації. Цей показник відображає внесок господарюючих суб'єктів відповідних галузей у розвиток мережевої економіки на секторальному рівні.

До складу галузі зв'язку відносяться підприємства, які надають послуги з міжміських та міжнародних телефонних переговорів, мобільного зв'язку, доступу до Інтернет, радіо- і телемовлення, відправлення газет, журналів, листів, телеграм, грошових переказів і пенсійних виплат.

Підприємства галузі інформатизації надають послуги з консультування щодо типу та конфігурації комп'ютерних технічних засобів, використання програмного забезпечення, аналізу інформаційних потреб користувачів та пошуку найоптимальніших рішень, консультування щодо комп'ютерних технічних засобів, включаючи периферійні пристрої, яке здійснюється підприємствами з їх виробництва чи продажу, розроблення, видання та реалізацію (продаж, прокат та (або) надання ліцензій) системних пакетів програм, службових та ігрових програм, тиражування програмного забезпечення загального користування, консультування щодо програмного забезпечення для функціонування комп'ютерних засобів, консультування з питань створення програмного забезпечення та надання допомоги щодо технічних аспектів комп'ютерних систем, розроблення індивідуального програмного забезпечення та адаптування пакетів програм до специфічних потреб користувачів, розроблення web-сторінок, надання послуг із системного аналізу, програмування та супроводу, оброблення даних із застосуванням програмного забезпечення користувача або власного програмного забезпечення, повного оброблення, підготовки та введення даних, експлуатації на довготривалій основі комп'ютерної техніки, що належить іншим користувачам, надання місця у web-мережі, надання даних у певному порядку чи послідовності шляхом вибирання чи прямого доступу до даних, видання будь-якої інформації в Інтернеті, створення баз даних в оперативному режимі "он-лайн", створення каталогів, адресних списків тощо в оперативному режимі, діяльності, пов'язаної з порталами пошуку у web-мережі, монтажу та встановлення офісних машин та обчислювальної техніки, ремонту і технічного обслуговування офісної електронно-обчислювальної техніки.

Регіональний розподіл підприємств, що надають послуги з інформатизації, є нерівномірним. Більше третини усіх зазначених підприємств — 37,3%, зареєстровано у м. Київ. Значно менша кількість розташована в економічно розвинених регіонах: Харківська, Донецька, Дніпропетровська області, у кожній з яких зареє-

Таблиця 1. Інвестиції в основний капітал підприємств зв'язку та інформатизації

№	Регіон	2000	2002	2004	2006	2008	2010
Інвестиції в основний капітал підприємств зв'язку всього, млн грн. / частка у загальному обсязі, %							
1	Україна	1701 / 7,2	3723 / 7,3	5602 / 7,4	9790 / 7,8	10721 / 4,6	5122 / 3,4
2	Південний регіон, всього	167 / 7,9	403 / 7,8	665 / 8,3	1842 / 15,4	1130 / 5,4	706 / 5,2
3	Миколаївська	14 / 3,2	44 / 3,4	70 / 3,6	112 / 3,6	164 / 3,8	41 / 1,1
4	Одеська	124 / 9,2	301 / 9,1	498 / 9,7	946 / 12,9	786 / 6,3	592 / 7,4
5	Херсонська	14 / 5,0	58 / 10,7	97 / 11,0	119 / 7,8	180 / 4,6	73 / 4,3
Інвестиції в основний капітал підприємств інформатизації всього, млн грн. / частка у загальному обсязі, %							
1	Україна	38 / 0,16	40 / 0,11	68 / 0,09	205 / 0,16	283 / 0,12	244 / 0,16
2	Південний регіон, всього	2,750 / 0,13	4,185 / 0,1	4,185 / 0,05	15,236 / 0,12	21,276 / 0,1	15,065 / 0,11
3	Миколаївська	0,368 / 0,08	0,518 / 0,05	0,490 / 0,04	2,494 / 0,08	2,599 / 0,06	2,642 / 0,07
4	Одеська	2,291 / 0,17	3,391 / 0,13	5,650 / 0,11	11,742 / 0,16	17,477 / 0,14	12,013 / 0,15
5	Херсонська	0,091 / 0,03	0,276 / 0,07	0,480 / 0,05	1,0 / 0,07	1,2 / 0,03	0,410 / 0,02

* Розраховано автором за матеріалами джерела [3, с. 164].

стровано біля 6% від загальної кількості.

Показник обсягів інвестицій в основний капітал підприємств зв'язку та інформатизації відображає, на нашу думку, рівень фінансових вкладень у технічні і технологічні основи мережевого сектору економіки, оскільки названі підприємства забезпечують безпосереднє функціонування мережевих засобів взаємодії у межах телефонного та радіозв'язку, доступу до Інтернет, а також здійснюють розробку програмного забезпечення та технічне обслуговування відповідної техніки. Аналіз даних, які представлено у табл. 1, вказує, перш за все, на незначну долю підприємств зв'язку та інформатизації в цілому по економіці. На загальноукраїнському рівні доля інвестицій в основний капітал підприємств зв'язку у 2010 році становила 3,4%, а підприємств з інформатизації — 0,16%, що опосередковано характеризує частку відповідного сектору економіки. Специфічним для інвестицій у сфері ІКТ є переважання в їхній структурі частки коштів інвестованих у зв'язок, яка у 2010 році становила — 95,5% від загального обсягу.

Динаміка абсолютних показників з 2000 по 2008 роки має зростаючий характер, так обсяги інвестицій підприємств зв'язку та інформатизації в основний капітал на макrorівні у 2008 році склали 10721 млн грн. та 244 млн грн., що становить відповідно 630% та 744% до показника 2000 року. Південний регіон в цілому та його окремі області також характеризуються зростанням обсягів відповідних інвестицій. Їх загальний рівень у 2008 році склав 1130 млн грн. та 21 млн грн., що становить відповідно 676% та 773% до показника 2000 року. Період 2009—2010 років характеризується падінням обсягів інвестицій, що традиційно пов'язується з наслідками світової фінансової кризи. Падіння обсягів було доволі значним, отже, воно має відповідний інерційний потенціал, що буде негативно впливати на розвиток всіх секторів економіки у найближчі роки. На макrorівні економіки падіння обсягів інвестицій за два роки склало 209% — з 10721 млн грн. до 5122 млн грн., та 116% — з 283 млн грн. до 244 млн грн. На рівні Південного регіону падіння обсягів становило 160% — з 1130 млн грн. до 706 млн грн., та 141% — з 21 млн грн. до 15 млн грн.

Таблиця 2. Динаміка абсолютних значень обсягів інноваційних витрат

№	Регіон	Загальний обсяг інноваційних витрат, тис. грн.					
		2000 рік	2002 рік	2004 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік
1	Україна	1760063,2	3018276,0	4534617,6	6159950,4	11994224,8	8045495,2
2	Південний регіон, всього	121003,8	384270,3	490137,2	432003,4	693851,4	725629,6
3	Миколаївська область	103082,8	270670,7	268046,1	239700,9	341987,3	519146,5
4	Одеська область	3103,8	62460,4	173521,5	128993,8	272492,8	157013,2
5	Херсонська область	14817,2	51139,2	30569,6	63308,7	79371,3	49469,9

Складено автором за матеріалами джерела [3, с. 404].

Таблиця 3. Обсяг інноваційних витрат на одного працюючого в економіці

	Регіон	2006 рік	2008 рік	2010 рік
1	Україна, грн.	294,8	571,9	396,9
2	Південний регіон, грн.	228,3	345,1	406,3
3	Миколаївська область, грн.	438,1	623,5	967,3
4	Одеська область, грн.	121,7	255,3	150,3
5	Херсонська область, грн.	125,2	156,4	101,2

Розраховано автором за матеріалами джерел [2, с. 355; 3, с. 404].

Структура інвестицій в основний капітал підприємств зв'язку та інформатизації за областями Південного регіону у 2010 році вказує на великий ступень їхньої диференціації. Найбільші обсяги інвестицій спостерігаються в Одеській області — 83,9% та 79,7%; Миколаївська область займає друге місце — 10,3% та 17,5%; Херсонська відзначається найменшими показниками — 5,8% та 2,8%.

Розрахунок індексів відповідних показників здійснюється за відносним виміром частки інвестицій підприємств зв'язку та інформатизації до загального обсягу інвестицій у відношенні до середнього по Україні показника.

До предметної області № 2 належать показники: "Загальний обсяг інноваційних витрат" та "Кількість інноваційно-активних підприємств в економіці регіону". Інноваційність економіки є однією зі складових її конкурентоспроможності як на макро-, так і на мезорівні функціонування. Технологічні інновації — це діяльність підприємств, пов'язана із розробкою та впровадженням як технологічно нових, так і значно технологічно удос-

Таблиця 4. Відносна кількість інноваційно-активних підприємств

№	Регіон	Інноваційно-активні підприємства у промисловості кількість / частка у промисловості, %					
		2000	2002	2004	2006	2008	2010
1	Україна	1705 / 1,34	1359 / 1,21	1193 / 1,03	1118 / 0,91	1397 / 1,14	1462 / 1,17
2	Південний регіон, всього	110 / 1,32	114 / 0,99	105 / 0,92	106 / 0,94	132 / 1,18	172 / 1,53
3	Миколаївська область	65 / 1,97	44 / 1,14	31 / 0,92	27 / 0,77	55 / 1,48	71 / 1,89
4	Одеська область	19 / 0,97	42 / 0,79	49 / 0,78	54 / 0,98	49 / 0,86	62 / 1,06
5	Херсонська область	26 / 1,02	28 / 1,04	25 / 1,07	25 / 1,07	28 / 1,19	39 / 1,63

Складено автором за матеріалами [3, с. 46, 400].

коналених продуктів (продуктові інновації) і процесів (процесові інновації). З 2007 року під інновацією розуміють введення у використання будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діяльності підприємства, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.

Загальна сума витрат на технологічні інновації складається з поточних і капітальних витрат, направлених на виконання досліджень і розробок, придбання нових технологій, виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їхнього виробництва, придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів, пов'язаних із впровадженням інновацій, маркетинг, рекламу та інші витрати. З 2007 року до загальної суми витрат на інновації віднесено витрати, які здійснили підприємства на впровадження інновацій як нових для підприємства, так і нових для ринку, у тому числі на внутрішні науково-дослідні роботи (НДР), придбання НДР, машин, обладнання та програмного забезпечення, інших зовнішніх знань. Динаміка абсолютних значень обсягів інноваційних витрат наведена у табл. 2.

Динаміка представлених даних більшою мірою має хвилеподібний характер. Обсяги інноваційних витрат у всіх областях Південного регіону змінюються у дуже великих пропорціях. Наприклад, обсяг інноваційних витрат в Одеській області у 2002 році склав — 62460,4 тис. грн., а в 2006 р. — 173521,5 тис. грн., що становить 277,8%. Таку саму картину ми спостерігаємо в Миколаївській та Херсонській областях. Цей факт вказує на відсутність виваженої стратегічної політики у сфері інноваційного розвитку, ситуаційний характер інноваційних витрат. Динаміка відповідних показників на рівні національної економіки є більш еластичною. З 2000 по 2008 роки спостерігається збільшення видатків на інноваційний розвиток, а 2009—2010 роки характеризуються посткризовим зменшенням відповідних показників.

Розподіл обсягів інноваційних витрат за областями Південного регіону вказує на те, що центром зосередження інноваційного потенціалу є Миколаївська область — 71,5%, Одеська область зосереджує 21,6%, Херсонська — 6,9%.

Визначення індексів показників обсягу інноваційних витрат здійснюється у відносному до загальної кількості зайнятих в економіці вимірі, табл. 3.

Наступний показник, який надає інформацію про стан розвитку мережевого сектору економіки — кількість інноваційно-активних

підприємств у промисловості регіону. Він ілюструє відносну кількість суб'єктів господарювання, які можна віднести до мережевої економіки. Динамічні ряди кількості та частки інноваційно-активних підприємств в економіці України та Південного регіону наведені у табл. 4.

Динаміка кількості інноваційних підприємств не підтверджує наявності лінійної залежності з обсягами інноваційних витрат. У той час, коли інноваційні інвестиції збільшувалися, кількість інноваційно-активних підприємств, особливо на макрорівні економіки, скоротилася у 2000—2006 роках на 52,5%. Однак, необхідно зауважити, що попри зменшення інноваційних витрат у 2010 році, кількість відповідних підприємств як в Україні в цілому, так і у Південному регіоні збільшилася, відповідно на 4,7% та 30,3%. Це вказує на те, що до сфери інноваційної діяльності активніше стали входити середні та малі підприємства, які характеризуються ощадливішим ставленням до своїх видатків.

Доля інноваційно-активних підприємств у національній економіці в цілому та в економічному просторі Південного регіону є незначною, вона складала у 2010 році відповідно 1,17% та 1,53%. Цей показник розвитку національного економічного простору України значно відстає від аналогічних показників країн, що складають першу десятку рейтингу за індексом мережевої готовності (NRI). В таких країнах, як Швеція, Сінгапур, Данія, Швейцарія, США, Фінляндія, Канада, Гонконг, Голландія, Норвегія — цей показник в середньому становить 37,9% [4].

Розрахунок індексів цього показника здійснюється за відносним виміром частки інноваційних підприємств в економіці регіону у відношенні до середнього по національній економіці значення, табл. 5.

ВИСНОВКИ

На основі визначених регіональних індексів показників, розраховуються індикатори предметних областей: інвестиції у розвиток ІКТ; інноваційність економіки. Середнє арифметичне суми індикаторів предметних областей складає значення інтегрального індикатору "Драйвери розвитку ІКТ" — DDI, табл. 6.

Динамічні характеристики значень інтегрального індикатора DDI свідчать про зріст мережевої активності

Таблиця 5. Індекси показників інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування мережевого сектору економіки Південного регіону

	Предметна область № 1. Інвестиції у розвиток ІКТ						Предметна область № 2. Інноваційність економіки					
	Індекс інвестицій в основний капітал підприємств зв'язку			Індекс інвестицій в основний капітал підприємств у сфері інформатизації			Індекс обсягу інноваційних витрат			Індекс кількості інноваційно-активних підприємств		
	2006 рік	2008 рік	2010 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік
Південний регіон	1,04	1,07	1,25	0,65	0,61	0,5	0,77	0,60	1,02	1,04	1,03	1,31
Миколаївська область	0,46	0,83	0,32	0,5	0,5	0,44	1,49	1,09	2,44	0,85	1,29	1,62
Одеська область	1,65	1,37	2,18	1,0	1,17	0,94	0,41	0,45	0,38	1,08	0,75	0,91
Херсонська область	1,0	1,0	1,26	0,44	0,15	0,13	0,42	0,27	0,25	1,18	1,04	1,39

Таблиця 6. Розрахунок інтегрального індикатора DDI

Регіон	Драйвери розвитку ІКТ						Значення інтегрального індикатора – DDI Drivers of ICT development		
	Предметна область № 1. Інвестиції в галузь ІКТ			Предметна область № 2. Інноваційність економіки					
	2006 рік	2008 рік	2010 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік	2006 рік	2008 рік	2010 рік
Південний регіон	0,85	0,84	0,88	0,91	0,82	1,17	0,88	0,83	1,03
Миколаївська область	0,48	0,67	0,38	1,17	1,19	2,03	0,83	0,93	1,21
Одеська область	1,41	1,27	1,56	0,75	0,6	0,65	1,08	0,94	1,11
Херсонська область	0,72	0,58	0,7	0,8	0,66	0,82	0,76	0,62	0,76

в Миколаївській та Одеській областях за останні чотири роки. Одночасно, можна вказати на нерівномірність процесних характеристик у цих областях, Миколаївська характеризується збільшенням кількості інноваційних витрат та інноваційно-активних підприємств, при стабільно низькому рівні інвестицій у сектор ІКТ, Одеська, навпаки, має одні з кращих по Україні показники інвестиційної активності, які нівелюються у підсумковому інтегральному індикаторі низьким ступенем інноваційності регіональної економіки. Херсонська область протягом аналізованого періоду за всіма показниками стабільно перебуває на рівні — "нижче середнього".

Література:

1. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" від 09 січня 2007 року № 537-V. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
2. Статистичний щорічник України за 2010 рік. — К.: Державна служба статистики України. — 2011. — 559 с.
3. Статистичний збірник "Регіони України" 2011. — Ч. II. — К.: Державна служба статистики України, 2011. — 783 с.
4. The Global Information Technology Report 2009-2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR_Report_2010.pdf.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2012 р.